ՄԵՆՔ Ի՞ՆՉ ԿԸ ՍՈՐՎԵՑՆԵՆՔ

ՈՐԿՐԱՄՈԼՈՒԹԻՒՆ

ՋՈՒՐԸ՝ ԳԻՆԻԻ ԵՒ ՄԱՐՄՆԱԿԱՆԸ՝ ՀՈԳԵՒՈՐԻ

ԱՍՏՈՒԱԾ Ո՛Չ ՄԻԱՅՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ
ՀԱՒԱՏԱԼՈՒ ԾՆՈՐՀՔԸ
ՏՈՒԱՒ ՋԵՋԻ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ
ԱՂԲԻՒՐ ԻՆՔՆԱՃԱՆԱՉՄԱՆ

ԿՐՕՆՔԸ ՆԵՐՔՈՒՍՏ ԹԷ ԱՐՏԱՔՈՒՍՏ

ՈՐԿՐԱՄՈԼՈՒԹԻՒՆ

“Ցանկալ” բառին առաջին հոմանիշը "փափաքիլ" է: Մարդը ծով մըն է պահանջքներու, փափաքներու և հակատութիւններու:

Ուստի այս բոլոր դրական ու բացասական, (հոգեկան ու մարմնական) մղումներու և ձգտումներու իղձերը, փափաքներ ու երազներ իրականութիւն կը դառնան:

1. "Ցանկալ"ը պէտք չէ շփոթուի "փափաքի" հետ:
2. "Փափաքիլ"ը չէ արգիլուած Քրիստոնէութեան մէջ: (Պուտտայականութեան մէջ՝ չէ ընդունուած):
3. Փափաք ունենալու ենք՝ սորվելու և նկարագիր կերտելու:
4. Այս փափաքը հայերս կը կոչենք "բարի նախանձ":
5. Բարիին ու դրականին Ռահվիրանը Քրիստոսն է, որ ըսաւ.

«Ես եմ Ճշմարտութիւնը, Կեանքը և Ճամբան»:

Ինչպէս վերեւ յիշեցինք, մարդը ծով մըն է փափաքներու, օրինակ՝ չկայ մարդ մը որ չի փափաքիր ըլլալ անձնաւորութիւն մը կամ իրագործել արժանի վաստակ մը: Պատմութիւնը յորդուն է այսպիսի անձերով: Ճաշակները կը տարբերին մարդոց մէջ, մէկը կը ցանկայ հարստութիւն, միւսը իշխանութիւն, երրորդը գեղեցկութիւն, չորրորդը փառք: Ոսկին ինչո՞ւ դեղին է, կը հարցնեն փիլիսոփայի մը--Այնքան ցանկացողներ ունի, որ վախէն դեղներ է, կը պատասխանէ ան:

Շատ մարդիկ զոհ կ’երթան անժուժկալ ցանկասիրութեան:

Սրբ. Օգոստինոս կ’ըսէ

«Մեղքը կը բնակի մարդու կամքի՛ն մէջ, ոչ աշխարհի և ոչ բնութեան» կ’ըսէ Սրբ. Օգոստինոս:

Քրիստոնեաներ, դժբախտաբար աւելի հետաքրքրութիւն ցոյց տուած են կամքի հետեւանքներուն, քան թէ կամքին էութեանը.

Դաւիթ Անյաղթ կամքի ազատութիւնը կը դիտէ որպէս կատարելութեան համար մարդու մղած պայքարի անհրաժեշտ բաղադրամասը:

Սրբ. Ն. Շնորհալի կ’ըսէ

«Մարդ իր կամքին արտայայտիչն ու տէրն է»,

Կեանքը ֆիզիքական ցանկութիւններու և հոգեկան պահանջներու պայքար մըն է: Որկրամոլութիւնը, անհատական և միայտուկ հոգեմարմնական ախտ կամ վատ ունակութիւն մը չէ, այլ մարդկային մոլութիւններու տրցակին մէջ, անասնայատուկ կեն-

ցաղավարութիւն մը: Կենդանիներ կը փնտռեն միայն կերակուր և ցանկութիւն, իսկ մարդիկ կը տենչան գեղեցկութիւն, արդարութիւն և ստուգութիւն: Արդարութեան և սրբութեան տենչացող անձ մը նման Փրանկիսկոս Ասիծեցիին կամ Սրբ.Ներսէս Շնորհալիին՝ "սրբամոլ" կամ "արդարամոլ" չենք կոչեր:

Գեղեցկութիւն, արդարութիւնը և ստուգութիւնը կենցաղի մը կատարելութեան կը հասցնէ ենթական: Հագուստը կամ կերակուրը միջոց մը ըլլալու են և ոչ նպատակ: Երբ կերուխումը կը կատարուի միա՛յն հաճոյքի համար, ա՛յն ժամանակ կը սկսի հակառակ արդիւնք տալ, գործելով աւերներ առողջութեան վրայ: Ֆիզիքական պահանջներու գոհացումը պէտք է նկատուի կեանքը պահպանելու միջոցը ո՛չ անոր նպատակը: Միջոցն ու նպատակն ալ պարտ է սահմանուի տրամաբանութեամբ ու մարդկութեամբ:

Արարիչ Աստուած մարդը անապատական մը չի ստեղծեց ու զայն անապատներու բարայրի մը մէջ չդրաւ, այլ կը կարդանք.

> «Տէր Աստուած արեւելքին կողմը Եդեմի մէջ պարտէզ տնկեց, ու իր շինած մարդը հոն դրաւ: Եւ Տէր Աստուած գետնէն՝ տեսնելու հաճելի և ուտելու աղէկ ամէն ծառը բուսցուց»--Ծնն. Բ.8-9:

Մարդասէր Աստուած մարդու հիմքին ու հմայքին հաճելի և ուտելու աղէկ ամէն ծառերը բուսցուց: Աստուած այդ ծառերը միայն թռչուններուն և սկիւռներուն համար չստեղծեց, այլ Իր սիրած մա՛րդ արարածին համար: Չի մոռնանք այն զոր Քրիստոս, ճշդելու և բացատրելու համար որկրամոլութիւնն ու ճգնաւորութիւնը, ըսաւ.

> «Եկաւ Յովհաննէս. ոչ կ՛ուտէր և ոչ կը խմէր. և ըսին. "Դեւ կայ անոր մէջ": Եկաւ մարդու Որդին. կ՛ուտէ և կը խմէ. և կ՛ըսեն. "Ահա ուտող և խմող մարդ մը, բարեկամ՝ մաքսաւորներու և մեղաւորներու»--Մատ. ԺԱ.18-19:

Հաւատաւոր քրիստոնեան, համեստ ըլլալու է իր կենցաղին մէջ և ժուժկալ՝ ինչպէս մեր Տէրը: Ուտել ու խմել ոչ թէ մարմնական անյագ պահանջքով, այլ հոգիով, մտածումով և աչքերով ըլլալու է: Չուարճութեան մը առթիւ բացառիկ շատակերութիւն մը, որկրամոլութիւն սեպելով խղճահար ըլլալու չէ՛: Որկրամոլութիւնը հաճոյքներու, կերուխումի և սիրային հեշտութիւններու անճնատուր ըլլալ կը նշանակէ: Մեր Տէրը Քրիստոս բանի մը առակներով բացայայտեց ագահ որկրամոլները:

1. Անմիտ Մեծատունը որ ըսաւ.

«Կը քակեմ շտեմարաններս և աւելի մեծերը կը շինեմ ու հոն կը հաւաքեմ ցորենս և իմ բոլոր բարիքներս. ու ես ինծի կ՛ըսեմ՝

ո՛վ մարդ, շատ տարիներու համար ամբարուած առատ բարիքներ ունիս, հանգի՛ստ ըլէ, կե՛ր, խմէ՝ և ուրա՛խ եղիր»--Ղուկ. ԺԲ.18-19:

Երբ մարդ բաշուի աշխատանքէ ու մտածէ մի միայն ուտել ու խմել, այսինքն, ապրի՛լ միայն ի՛ր անձին համար, ա՛յդ որկրամոլութիւն, ագահութիւն ու կռապաշտութիւն է:

2. Աղբատ Ղազարոսին Առակը, ուր Յիսուս կը դատապարտէ անձնասիրութեան և "ես"ին որ արդիւնք է որկրամոլութեան:

«Հարուստ մարդ մը կար, որ բեհեզ ու ծիրանի կը հագնէր և ամէն օր ճոխ ուրախութիւն կը սարքէր: Եւ Ղազարոս անունով մարդ մը, վէրքերով ծածկուած, ինկած պառկած էր անոր դրան առջեւ: Եւ ան կը փափաքէր իր փորը լեցնել այն փշրանքներով, որ կ՛իյնային հարուստին սեղանէն: Եւ տակաւին շուներն ալ կու գային ու կը լիզէին անոր վէրքերը»--Ղուկ. ԺՋ.19-21:

"Որկրամոլութիւն" երկու բառերէ կազմուած է՝ ա). "որկոր", որ կը նշանակէ ստամոքսի խողովակ, և բ). "մոլ", որ կը նշանակէ՝ մոլութիւն, խենթենալ, ցնորիլ, կատաղիլ, ըստ Հր. Աճառեանի:

Առ ի տեղեկութիւն որկրամոլ ագահութեան ու անոնց սարքած կերուխումին պատմական նկարագրութիւնը՝ որկրամոլներու ճոխ ուրախութիւնը միայն շատակերութիւն մը չէր, այլ երբ անկարելի կ՛ըլլար պատառ մը աւելի ուտել, անոնք կերթային ու ետ կը դարձնէին իրենց բոլոր կերածը ու կրկին կը սկսէին ուտել... :

Որովհետեւ այդպիսի անձերուն համար ապրիլը ուտել խմել ու սեռային յարաբերութենէ զատ ուրիշ իմաստ մը չուներ:

Եպիկուրոսի գլխաւոր ուսուցումը այն էր, թէ կեանքի մէջ իշխողը պատահականութիւնն է, և գերագոյն բարիքը ցաւէն ու տառապանքէն փախչիլն է և զանոնք հաճոյքներու մէջ խեղդել:

Եպիկուրեան բարձրագոյն իտէալը մարդու մը համար, պէտք էր ձգտիլ միայն մարմնական երջանկութեան: Մոլութիւնը ժխտական վիճակ մըն է: Մարդ ինքնախաբէութեամբ այդ հոգեվիճակին կենթարկէ ինքզինքը, ինչպէս ծխամոլութիւն կամ արբեցութիւն:

Նոյնպէս ալ սոյն ժխտական մոլութենէն կ՛ազատին հոգեկան սուրբ վարժութեամբ:

Արարիչ Աստուած Իր ստեղծագործութիւնը չէ՛ լքած: Կարելի՞ է որ արուեստագէտ մը մոռնայ իր գլուխ գործոցը: Բայց Արարիչ Աստուած կը սիրէ՛ մարդ արարածը: Աստուծոյ արարած մարդը արարչագործութեան գլուխ գործոցն է: Ան կ՛ուզէ՛ փրկել ու կը գուրգուրայ Իր մարդ արարածին, ապացո՞յց՝

սուրբ Խաչելութիւնը Յիսուս Քրիստոսի:

Փետրուար 22, 1996

ՋՈՒՐԸ՝ ԳԻՆԻԻ ԵՒ ՄԱՐՄՆԱԿԱՆԸ՝ ՀՈԳԵՒՈՐԻ

Յով. Բ.1-12

Կանայի հարսանիքին պատմական և բանասիրութենէն աւելի կ՛ուզեմ խորանալ անոր հոգեւոր և վեհիմա՛ստ պատգամին՝ անոր փոխակերպութեան: Յիսուսի առաքելութիւնը փոխակերպումն է ենթակային անձնականութեան, անոր հոգեկան ըմբռնումներուն

ա. Յիսուս երբ հինգ հազարը կերակրեց, օդէն չբազմացուց հացերը, այլ հոն գտնուած բարեղէ հացերէն ու մանր ձուկերէն:

բ. Գալիլեացի Վարդապետը երբ ուզեց աշակերտներ ու գործակիցներ ունենալ, երկինքէն հրեշտակներու խումբեր չհրաւիրեց, այլ համեստ և երկրայի՛ն ձկնորսներ ընտրեց:

գ. Միածին Յիսուս ո՛չ մէկ աստուածաբան կամ դպիր օրինակ բերաւ Իր բարոզչութեան, այլ մաքսապետ Զակէոս մը, հանրային Մագդաղինէ մը և Փարիսեցի ու մաքսաւոր աղօթողները օրինակ ներկայացուց մեզի:

Աստուածորդի Յիսուս, մարդ արարածը պայծառակերպելու և հոգեպէս փոխակերպելո՛ւ եկաւ: Նո՛ր մարդկութիւն մը ստեղծագործելու չեկաւ, այլ մարմնակա՛ն մարդը՝ Ադամը աստուածանման դարձնելու եկաւ Ան:

ա. Յիսուսի ամենաոխերիմ թշնամին Փարիսեցի Սողոսը, Յիսուս փոխակերպեց և դարձուց զայն Պօղոս առաքեալի:

բ. Ոճրագործի մը զաւակը Գրիգոր Պահլաւունին, Աստուած ըրաւ Հայ ազգին Լուսաւորիչը:

գ. Մաքրամաքուր կոյսերը չարչարող և սպաննող Տրդատ թագաւորը, Աստուած պայծառակերպեց և ըրաւ աշխարհի առաջին քրիստոնեայ արքան:

դ. Ոչ կղերական, այլ աշխարհակա՛ն Մաշտոցը, Աստուած ըրաւ Հայ այբենգիմի և Հայ գրականութեան հայրը՝ Սրբ. Մեսրոպ Մաշտոց:

Դաստիարակիչէ ելլել մեր ազգէն դուրս ու տեսնել Աստուծոյ հրաշալիքները նաեւ ուրի՛շ ազգերու մէջ ալ:

ա. Հեթանոս ամբարտաւան և ցոփ Օգոստինոսը, Աստուած դարձուց մաքրակենցաղ Սրբ. Օգոստինոսի և քրիստոնէութեան տիտան աստուածաբանի:

բ. Ամբարոյ, խաղամոլ, անձնասէր ու մեծահարուստի որդին, Աստուած կանչեց և ներկայացուց աշխարհի որպէս Փրանկիսկոս Ասսիզեցին:

Աստուած բե՛զ ալ, զի՛ս ալ կ՛ուզէ փոխակերպել հաւատարիմ մշակներու: Որքա՞ն կ՛արտօնենք Զինք և որքա՞ն պատրաստ ենք անձնուրացութեան:

Յունուար 15, 1997

“ԱՍՏՈՒԱԾ Ո՛Չ ՄԻԱՅՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՀԱՒԱՏԱԼՈՒ ԾՆՈՐՀՔԸ
ՏՈՒԱՒ ՁԵԶԻ, ԱՅԼ ՆԱԵՒ՝ ԱՆՈՐ ՀԱՄԱՐ
ՁԱՐՁԱՐՈՒԵԼՈՒ ԾՆՈՐՀՔԸ”

--Փիլիպ. Ա.29

Աշխարհի մէջ, ո՞ր մէկ կրօնքի և մարգարէական հաւատքի պատուիրաններուն մէջ կը լսուի վերոյիշեալ հրահանգը կամ յորդորը: Աշխարհի բոլո՛ր կրօնքները մարդաստեղծ և մարդակե՛րտ հաւատալիքներ, պատուէրներ և հրամաններ են: Անոնց բոլոր հիմնադիրները մարդկային արարածները եղած են:

Համուրապի, Կոնփիկիոս, Մովսէս, որոնց Աստուածները եղած են վրէժխնդիր և նախանձոտ: Հեթանոս աստուածներ ո՛չ սէր ունեցած են մարդկութեան հանդէպ ո՛չ ալ ողորմութիւն, այլ գործածաց են զանոնք իրենց բմահաճոյքին համար:

Իմաստասէրներ՝ Պղատոն, Արիստոտել և բանաստեղծ հռետորներ և տեսանողներ որոնք կրցած են չափով մը տեսնել Աստուած Ճշմարիտը: Աշխարհի համա՛յն մարդկութիւնը պաշտած և հետեւած է աշխարհածնո՛ւնդ մարդկայի՛ն օրէնսդիրներու և մարգարէներու աստուածները:

Այս աստուածակերտ աշխարհը ունեցած է՝ միայն մէ՛կ Աստուածահրաշ և Մարդեղացեալ ծնունդ, Յիսուս անունով, որ եկած է երկինքէն, բացա՛ծ է պատուհանը երկնագե՛ղ յայտնութեան և ցոյց տուած աշխարհամարդուն, թէ ի՞նչ է, որ Աստուած կը հաճի ու կ՛ակնկալէ Իր մարդ արարածէն, որպէսզի ան կարենայ ցոյց տալ իր պատկանելիութիւնը, սէրը և հաւատարմութիւնը առ իր Արարիչ Աստուծոյ:

Աստուած Ճշմարիտ ո՛չ թէ կ՛ուզէ տեսնել մարդը չարչարանքի և ցաւի մէջ, այլ՝ որովհետեւ գիտակից գոյութի՛ւն մը միայն կը չարչարուի ու նեղութիւն կը քաշէ իր սիրած անձը ազատելու համար: Աշխարհի բոլոր հերոսները, իրենք զիրենք զոհելո՛վ ուրիշի մը համար, դարձած են հերոսներ: Չարիի և բարիի մարտահրաւէրին, Աստուած կ՛ուզէ տեսնել Իր կամաւորներուն սէ՛րն ու հաւատարմութիւնը Իրէ՛ն յանդէպ: Աստուծոյ այժմու պայքարը՝ չարը յաղթահարել է, շարունակելու համար Իր բարի ծրագիրը:

Աշխարհադաւան և մարդակառոյց բոլոր իմաստասիրութիւններու և մարգարէութիւններու մէջ, հարստութիւնն ու հանգըստութիւնը կը ճանչցուին որպէս աստուածաշնորհ պարգեւներ:

Սոյն կրօնքի հաւատացեալներուն կը շնորհուի յաջողութիւն, յառաջդիմութիւն և փառք: Մի միայն Յիսուս՝ Որդի՛ն Աստուծոյ որ իջած է երկինքէն, Ան յայտնած է մարդկութեան, թէ, Աստուած ի՞նչ կը կամենայ տեսնել Իր մարդ արարածէն: Մարդեղացեալ Յիսուսի "Լեռան Քարոզ"-էն՝ հինգ երանելիները միայն, որոնք

բաւարար է, կրկնել, բարձրագոյն մարդ էակին պարտականութիւնը ճանչնալու:

1. **Երանի՛ հոգիով աղքատներուն, որովհետեւ անոնց է երկինքի արքայութիւնը:**
2. **Երանի՛ սգաւորներուն, որովհետեւ անոնք Աստուծմէ մխիթարութիւն պիտի գտնեն:**
3. **Երանի՛ հեզերուն, որովհետեւ անոնք պիտի ժառանգեն երկիրը:**
4. **Երանի՛ անոնց, որոնք կը հալածուին արդարութեան համար, որովհետեւ անոնց է երկինքի արքայութիւնը:**

5 **Երանի՛ ձեզի, երբ մարդիկ նախատեն և հալածեն ձեզ, կամ ստելով՝ ձեր մասին ամէն տեսակի զրպարտութիւն ընեն իմ հետեւորդներս ըլլալնուդ համար: Ցնծացէք և ուրախացէ՛ք, որովհետեւ ձեր վարձատրութիւնը մեծ է երկինքի մէջ»** --Մատթ. ե.3-12:

Վերոյիշեալ յատկանիշներուն վրայ Յիսուս աւելցուց նաեւ բնորոշիչ նկարագիրներ որոնք տեսանելի և չօշափելի ըլլալու են Իրեն հետեւող իւրաքանչիւր աշակերտին վրայ:

1. «Ան որ իր խաչը չ՛առներ և ինծի չի հետեւիր, արժանի չէ ինծի:
2. **«Եթէ մէկը ուզէ ինծի հետեւիլ՝ թող ուրանայ իր անձը, առնէ իր խաչը և ետեւէս գայ: Որովհետեւ ո՛վ որ ուզէ իր կեանքը փրկել՝ պիտի կորսնցնէ զայն և ո՛վ որ ինծի համար կորսնցնէ իր կեանքը պիտի գտնէ զայն: Ինչ օգուտ, եթէ մարդ ամբողջ աշխարհը շահի բայց իր կեանքը կորսնցնէ, որովհետեւ ի՞նչ փրկագին պիտի տայ իր կեանքը ետ առնելու համար»** --Մատթ. ԺՉ. 24-26:
3. **«Գացէ՛ք, ահա կը ղրկեմ ձեզ իբրեւ գառնուկներ՝ գայլերու մէջ»** --Ղուկ. Ժ.3:
4. **«Ահա կը ղրկեմ ձեզ իբրեւ ոչխարներ՝ գայլերու մէջ: Ուստի խոհրագէտ եղէք օձերու պէս, և անմեղ՝ աղաւնիներու պէս»** --Մատթ. Ժ.16:
5. **«Աշխարհի վրայ նեղութիւն պիտի ունենաք բայց քաջալերուեցէ՛ք, որովհետեւ ես յաղթեցի աշխարհին»** --Յով. ԺՉ. 33:
6. **«Նոր պատուիրան մը կու տամ ձեզի. Սիրեցէ՛ք իրար: Ինչպէս ես ձեզ սիրեցի՝ դուք ալ իրար սիրեցէք: Ձեր իրար սիրելո՛վ է որ մարդիկ պիտի գիտնան, թէ դուք իմ աշակերտներս էք»**--Յով. 13.35:

Յիսուս Իր աշակերտներէն բան մը չի պահանջեց, որ Ինք չըրաւ:

Խաչեալ և Յարուցեալ Յիսուս Քրիստոս, շալակած ծանր խաչը, քալեց մեր առջեւէն և ցոյց տուաւ մեր ճամբան: Իր իւրաքանչիւր քայլափոխին, Ան բողբոջեց անմահ աստղիկ մը, որ ցոյց կու տայ ցարդ բոլոր Իր հետեւորդներուն այն նեղ ճամբան որ կը տանի զիրենք դէպի յաւիտենական կեանք:

Քրիստոնէութեան մէջ, ընդհանրապէս, կը քարոզուի Աստուծոյ հաւատալու և զԱստուած մեծարելու վարդապետութիւնը իր բազ-

մազան երանգաւորումներով: Մինչդեռ Յիսուսի գործածաց "հաւատալ" բառը, աւելի զԱստուած "ճանչնալ"ո՛ւ իմաստ ունի, բան թէ պարզ հաւատալու:

Որպէս ապացոյց կարդանք Յով. ԺԷ.3-րդ համարը.

«Յաւիտենական կեանքը բեզ ճանչնա՛լն է՝ որպէս Ճշմարիտ միակ Աստուած և ճանչնալ Յիսուս Քրիստոսը՝ որ դուն ղրկեցիր»:

Եկեղեցիները, դարերու ընթացքին, աւելի հետաքրքրուեցան բննելու Աստուծոյ էութիւնը, բնոյթը և գոյութիւնը, կարծես թէ Ան ըլլալ "իր" մը, մինչդեռ Աստուած ըլլալով "Հոգի" ոչ կը չափուի, ոչ կը կշռուի և ոչ ալ կը խուզարկուի: Աստուած, ըլլալով "Խորհուրդ Խորին, անհաս և անսկիզբ", մի միայն կը ճանչցուի, ու այդ ալ Իր Միածին Որդւոյն Յիսուսի միջոցով, որ ըսաւ.

«Ոչ ոք կը ճանչնայ Որդին, եթէ ոչ՝ Հայրը. և ոչ ոք կը ճանչնայ Հայրը, եթէ ոչ՝ Որդին, և ան՝ որուն ուզէ յայտնել Որդին» --Մատթ. ԺԱ.27-28:

Մարդ արարածին չէ՛ սահմանուած բննել Աստուծոյ էութիւնը կամ հանգամանքը: Սակայն պատուիրուած է ճանչնալ զԱստուած:

Ճանչնալ կը նշանակէ մտերմանալ, գիտակցիլ և յարաբերիլ:

Մարդ արարած, զԱստուած գիտնալէ առաջ, պարտատր է գիտնալ իր պատասխանատուութիւնը հանդէպ Աստուծոյ: Յիսուս Իր շուրջ հաւաքեց աշակերտներ: Դաստիարակեց ու յետո՛յ ղրկեց զանոնք, որպէս բարոզիչներ բոլոր Հրէաստանի բաղաքները:

Յիսուս անոնց պատուիրեց որ ըլլան նման գառնուկներ գայլերու մէջ: Սոյն պատուէրը Յիսուսի, երրորդ դարէն յետոյ շատ բիչ և սեղմ շրջանակի մէջ գործադրուեցաւ: Եպիսկոպոսներ և Պատրիարքներ, փոխանակ իրենք զիրենք եկեղեցւոյ սպասաւորներ նկատելու, դարձան իշխաններ և տիրապետողներ: Եկեղեցիներ իրարու մէջ բաժան բաժան եղան փոխանակ եղբայրանալու:

Ոսկեբուխ, տիեզերալոյս Օհան Ոսկեբերան ծնած է 347-ին Հռոմէական բանակի մէջ ծառայող զօրավարի մը, ազնուական ընտանիքէ և բարեպաշտ ծնողներու զաւակ, ազգութեամբ Ասորի, Անտիոք բաղաքէն: Ուսանողութեան շրջանին ան գերազանցեց ժամանակի բոլոր հելլէն և բրիստոնեայ իմաստուններուն:

Տասնըվեց տարեկանին Անտիոքի եկեղեցւոյ առաջնորդ Մելիտոս հայրապետի (ազգութեամբ Հայ) շնորհիւ փութաց ուսումնասիրել Սուրբ Գիրքի վարդապետութիւնը: Մօր՝ Անթուսայի մահէն յետոյ երանելին առանձնացաւ Անտիոքի անապատը, ուր վեց տարի անձնատուր եղաւ անօրինակ ճգնութիւններու: 380 թուականին սարկաւագ ձեռնադրուեցաւ Մելիտոսի կողմէն: 386 թուականին Փլաբիանոս հայրապետը Յովհաննէսին բահանայ կը ձեռնադրէ:

Իր հրաշալի ու պերճ բարոզութեամբ շահեցաւ «Ոսկեբերան» ժողովրդական տիտղոսը, որ իր վրայ մնաց իբրեւ մականուն:

Միաժամանակ զբաղուած էր Սրբ. Գրոց մեկնաբանութեամբ, զոր կը կատարէր այնպիսի վայելչութեամբ և յստակութեամբ, որ ճանչցուեցաւ հին ժամանակներու Աստուածաշունչի ամէնէն կարող մեկնիչը:

Ան իր մէջ կը կրէր խոնարհութիւնն ու Աստուծոյ սիրոյն հուրը, Փրկիչին չարչարակից ըլլալու փափաքը, պատրաստ ըլլալով կեանքը զոհել եղբօր համար. և այդ՝ առանց շահասիրութեան, առանց աչառութեան ու մարդահաճութեան, հեռու փառասիրութենէ: 398-ին Կոստանդնուպոլսոյ պատրիարք ձեռնադրուեցաւ:

Եկեղեցւոյ բոլոր նուէրները իր անձին չէր ընդունէր, այլ հրամայած էր որ տրուին աղքատներու: Հայրապետանոցի ծախսերը կրճատեց և աղքատներու ու հիւանդներու գանձանակը աւելցուց:

Մեղաւորները կ՛երաշխաւորէր ըսելով.

«Որչափ ալ իյնաս, դարձեալ կանգնէ՛ և որչափ ալ մեղանչես, դարձի՛ր և զղջա՛, և մեղքերդ կը ներուին: Եւ եթէ մեղքերով բազում անգամ անօրինանաս, բազում անգամ դարձի՛ր ու զղջա՛ և կը մխիթարուիս»:

Անվեհեր ու անաչառօրէն կը քարոզէր, յանդիմանելով յափշտակողները, ագահները, արծաթասէրներն ու անողորմները:

Անարժան ու փառամոլ հոգեւորականները կը փոխարինէր արժանաւորներով և ուղղափառներով: Այդ պատճառով հետզհետէ բազմացան սուրբին թշնամիները: Զարագործները կ՛ատեն լոյսը:

398-ին Կ.Պոլսոյ պատրիարք ընտրուեցաւ հակառակ իր կամքին: Նոյն կորովով ձեռնարկեց նաեւ այս մայրաքաղաքի բարեկարգութեան, որ վէճերով ու անբարոյ կեանքով շատ բան կորսնցուցած էր քրիստոնէական կենցաղէն: Յատկապէս ապականութիւնը և կրօնական անտարբերութիւնը բոյն դրած էին որբան արիւնիքին և հոգեւորականութեան, նոյնքան ալ քաղաքի բնակչութեան մէջ:

Եւդոքսիա թագուհին բռնութեամբ յափշտակած էր այրի կնոջ մը այգին: Թագուհին ոխով լեցուեցաւ և արդարադատ քահանային թշնամի դարձաւ: Եւդոքսիա թագուհին և Աղեքսանդրիոյ Թէոփիլոս պատրիարքը դաւեր նիւթեցին Յովհաննէսի դէմ, որ կը փափաքէր ի՛նք ըլլալ Կ.Պոլսոյ պատրիարքը: Յովհաննէսի դէմ եղած զրպարտութիւնը այն էր թէ ան կ՛ընդունի Որոգինէսի գրուածները:

Երկրորդ: Թէ եկեղեցիէն շատ անօթներ կ՛անհետանան, իրականութիւնը սա էր, որ հիները ու անպետները աղքատներուն կու տար, որոնք հարկաւոր չէին եկեղեցիին: Թէոփիլոս վախնալով ժողովուրդէն, կամեցաւ Յովհաննէսը օրինաւոր աքսորել:

Յովհաննէսը ձերբակալեցին և արտաքսեցին Հայոց Կոկիսոն քաղաքը, որպէսզի ժողովուրդը անոր վերադարձի յոյսը չունենայ:

Այն օրը Կոստանդնուպոլսо մէջ տեղատարաբ կարկուտ տեղաց, և երկինքէն կրակ իջաւ ու այրեց պատրիարքարանը: 405 թուականի ձմռան Կոկիսոնի մէջ Ոսկեբերան ծանր հիւանդացաւ, գարնան սկիզբը առողջանալով, դարձեալ սկսաւ գրել և քարոզել:

Երանելի Յովհաննէս մէկ տարի Կոկիսոնի մէջ մնալով, շատ Հայ աղբատները կերակրեց ոչ այնքան հացով, որքան՝ խօսքով:

Երբ սուրբին թշնամիները իմացան, որ ան առողջացած է և հանգիստ կ՛ընէ Կոկիսոնի մէջ, ջանացին այնտեղէն Արաբիսոն ամրոց տեղափոխել: Ոչ ուղիղ ճամբով, այլ ձմռան մէջ: Այդ պատճառով նորոգուեցաւ սուրբին հիւանդութիւնը: Արաբիսոնի մէջ ոսկեգրիչը գրեց.

«Ով որ իր անձին չի վնասեր, անոր ոչ ոք կրնայ վնասել»:

Մեծ հայրապետը տառապալից նահատակուեցաւ, երբ բռնադատուեցաւ ոտքով քալել այդ երկար ճամբան, հիւանդ վիճակին մէջ և կլիմայական ու աշխարհագրական ամէնէն աննպաստ պայմաններու տակ: Ոսկեբերան վախճանեցաւ 407 թուականին Կոմանա քաղաքի մէջ: Զայն թաղեցին տեղւոյն բահանաներն ու եպիսկոպոսները Քրիստոսի վկայ Բասիլիոս եպիսկոպոսի գերեզմանի մօտ:

Մեծ եղաւ Ոսկեբերան ոգիով, քաջութեամբ, քարոզութեամբ և մանաւանդ գրական արդիւնքով, որ դարեր շարունակ իբրեւ հոգեւոր սնունդ մատակարարուեցաւ համայն Քրիստոնէական Եկեղեցիին և որ իր արժէքը կը պահէ նաեւ այսօր: Իր գործերուն մէջ նշանաւոր է իր գրած Սրբ. Պատարագը, որմէ շատ տարր կայ նաեւ մեր Սրբ. Պատարագին մէջ: Հայաստանեայց եկեղեցին զինք կը յիշէ Հոկտեմբերի վերջին Շաբաթ օրը:

Աղեքսանդրիայի պատրիարք Թէոփիլոսը մահանալէն առաջ քառասուն օր հոգեվարք ապրեցաւ: Թէոփիլոս կ՛աղաղակէր.

«Կը տեսնեմ Յովհաննէսին, որ կանգնած է Քրիստոսի առաջ և կ՛արգիլէ իմ հոգու ելքը»:

Թէոփիլոս խոստովանեցաւ Յովհաննէսի նկատմամբ իր ունեցած անիրաւ նախանձը ու աւանդեց հոգին:

Պօղոս առաքեալի դիտաւորութիւնները և վկայութիւնները հաւատացեալներու կեանքին մէջ:

1. «Եւ հիմա, ուրախ եմ չարչարանքներուս մէջ, որ ձեր սիրոյն կը կրեմ, որովհետեւ Քրիստոսի կրած նեղութիւններուն պակասը իմ մարմինիս մէջ կ՛ամբողջացնեմ՝ Անոր Մարմինին համար, որ եկեղեցին է»--Կող. Ա.24:

2. «Ինծի պէս յանձն առ Աւետարանին սիրոյն չարչարուիլ, որքան որ կարողութիւն տայ Աստուած»--Բ. Տիմ. Ա.8:

3. «Կ՛ուզեմ որ գիտնաս, թէ Ասիա նահանգի բոլոր եղբայրները

լբեցին զիս, որոնցմէ՝ նաեւ Փիգեղոսն ու Հերմոգենէսը»--15:

4. «Իբրեւ Քրիստոս Յիսուսի հաւատարիմ մէկ զինուորը, պատրաստ եղիր Իրեն պէս չարչարուելու: Զինուորական ծառայութիւն ընողը բաղաքացիական զբաղումներէն հեռու կը մնայ, իր զօրավարին աչքը մտնելու համար: Նոյնպէս ալ, ոեւէ մարզիկ մրցանակին չի կրնար տիրանալ՝ եթէ դրուած կանոններուն համաձայն չմրցի»--Բ Տիմ. Բ.3-6:

«Պօղոս կ՛ապրի տակաւին ամենայն աշխարհ: Անոր թուղթերով օրհնուած են ոչ միայն Պօղոսի ձեռքով դարձողները ի Քրիստոնէութիւն, այլ և բոլոր հաւատացեալները մինչեւ այսօր, և պիտի օրհնուին նաեւ բոլոր սուրբերը որ դեռ պիտի գան աշխարհ մինչեւ ի գալուստն Քրիստոսի»--Օհան Ոսկեբերան:

Ժամանակը որ անշօշափելի է, մեզ կը փոխադրէ նիւթէն դէպի աննիւթականը:

«Արդարեւ, ամէն բան վնաս կը նկատեմ մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսի գերազանց գիտութեան վերաբերմամբ: Անոր համար ես ամէն ինչ թողուցի--և այդ ամէնը աղբ կը սեպեմ...որպէսզի շահիմ Քրիստոսը և անոր մէջ գտնուիմ. ոչ թէ անոր համար որ ունիմ ի՛մ արդարութիւնս՝ որ Օրէնքն է, այլ Քրիստոսի հաւատքէ՛ն եղած արդարութիւնը, որ Աստուծմէ եկող արդարութիւնն է հաւատքով, որպէսզի ճանչնամ զայն ու անոր յարութեան զօրութիւնը, և մասնակից ըլլամ անոր չարչարանքներուն, կերպարանակից՝ անոր մահուան, որպէսզի այս կերպով հասնիմ մեռելներէն յարութիւն առնելուն» կ՛ըսէ Պօղոս առաքեալ--Փիլիպ. Գ.8-11:

Պետրոս առաքեալի առաջին նամակին յորդորանքը:

Նամակին գլխաւոր նպատակն է քաջալերել ընթերցողները, որոնք իրենց քրիստոնէական հաւատքին համար հալածանքներու և նեղութիւններու դիմաց կը գտնուէին: Հեղինակը այս մասին խօսած ատեն կը յիշեցնէ օրինակը Յիսուս Քրիստոսի, որուն մահը, յարութիւնը և խոստացուած գալուստը իրենց յոյս պէտք է ներշնչեն: Անոր լոյսին տակ, ճշմարիտ քրիստոնեաները պէտք է ընդունին նեղութիւնները և դիմանան անոնց, որովհետեւ ատիկա իրենց հաւատքին հարազատութեան երաշխիքն է եւ անոնք որ դիմանան՝ պիտի վարձատրուին երբ Յիսուս Քրիստոս կրկին յայտնուի:

Դ-րդ դարու նշանաւոր քարոզիչներն էին Բարսեղ Կեսարացին, Գրիգոր Նիւսացին և Գրիգոր Նազիանզացին և Յովհան Ոսկեբերան: Ներսէս Լամբրոնացին տասնըմեկ տարեկանին վսեմ խօսքերով կը քարոզէր որպէս Նոր Ոսկեբերան

«Մարդը աշակերտ մըն է, իսկ տառապանքը անոր ուսուցիչը»

Յունիս 13, 2002

Վ Ա Ր Դ Ա Ն Ա Ն Ք
ԱՂԲԻՒՐ ԻՆՔՆԱՃԱՆԱՉՄԱՆ

«Դուք ամէնիդ այս գիշեր իմ
պատճառովս պիտի գայթակղիք»:

Որեւէ դէպք կամ իրագործութիւն, անպատճառ իր ընդդիմախօսութիւնը կ՛ունենայ: Հակառակորդ և ընդդիմադիր հակաճառողներու թերութիւնը ա՛յն է, որ անոնք չեն կրնար թափանցել ճշմարտութեան սահմանը: Անոնք կ՛ապրին խաւարի անհորիզոն աշխարհի մը մէջ: Անոնք չեն գիտեր թէ ի՞նչ է այգալոյսը, չեն գիտեր յոյսի և լոյսի առաւօտը: Անոնք կ՛ապրին անցեալի մշուշոտ և շփոթախառն կենցաղավարութեան և բաղաքակրթութեան մը մէջ:

Յիսուս՝ Ինք չէ՛ գայթակղեցնողը, այլ մե՛ր անգիտութիւնն է որ կը գայթակղեցնէ մեզ: Մե՛ր անճնասիրութիւնը և ժամանցելիի շուայտութիւնը մեզ կուրցուցած է տեսնելու Անժամանցելին ու Յաւերժականը:

Յիսուս Քրիստոսի մասին մեր ունեցած ծուռումուռ ըմբռնումնե՛րը մեզ կը գայթակղեցնեն: Յիսուս աշխարհի հոգեբանութեամբ չի՛ հասկցուիր: Աշխարհի տիրակալող հոգեբանութիւնը նիւթական, անճնասիրական, անճնապաշտական, սուտի և կեղծիքի տիրակալութեա՛ն հոգեբանութիւնն է:

Վարդանանց Ճակատամարտը նո՛ր կենցաղի մը, Քրիստոնէական լոյսի՛ և յոյսի՛ հոգեբանութիւնն է: Վարդանանց դիւցազնութիւնը հաւատքի նետով ճեղքեց ու վերէն վար պատռեց հին հոգեբանական վարագոյրը՝ նախանձոտ և վրէժխնդիր Աստուծոյ, և յայտնեց սիրո՛յ, գթութեան և ողորմութեա՛ն Լուսաբացը:

Վարդանանց Ճակատամարտը մարտակո՛չն է հաւատքի՝, ընդդէմ խաւա՛ր անհաւատութեան, մարտահրաւէրն է Բարիին՝ ընդդէմ չարին, խոյանքն է Ճշմարտութեան՝ ընդդէմ գահավիժող կեղծիքի ու նաեւ Հոգիին աչքն է ընդդէմ զարհուրելի և մահացնող փառատենչութեան:

Բարդողիմէոս և Թադէոս առաքեալները նոր հոգեբանութիւն մը և մտայնութիւն մը բերին Արարատեան աշխարհը ու Մամիկոնեան տունը դարձաւ ջահակիրը այդ աստղալոյս Քրիստոնէութեան:

Առաքեալներուն բարոզած ճշմարտութիւնը մի միայն տեսաբանութիւն մը չէ՛ր, իմաստասիրական դժուարահասկնալի վարկած մը կամ մակերեսային տեսութիւն մը չէր: Առաքեալներուն Հայաստան բերած նոր հոգեբանութիւնը ապրու՛մ մըն էր, հաւատքի և յոյսի՛: Ծառայասիրութեան, անյիշաչարութեան, նուիրումի և սիրո՛յ ապրում մը, որ կնքուեցաւ արիւնահոս նահատակութեամբ և անճնուրացութեամբ բաջ առաքեալներուն:

Վասակ իշխան այս նոր և Քրիստոսադրոշմ հոգեբանութիւնը չհասկցաւ, չուզե՛ց հաւատալ, չուզե՛ց նուիրուիլ և չուզե՛ց նուիրել իր անձը՝ իր էութիւնը Յիսուս Քրիստոսի զոհաբերակա՛ն և անձնուրա՛ց ապրո՛ւմ հաւատքի:

Վասակ իշխանի հոգեբանութեան մէջ կ՛ապրէր անոր «ես»ը փառատենչութիւնը, անձնապաշտութիւնը, շուայտանքը և այսօ՛րը:

Մինչդեռ Մամիկոնեան հոգեբանութիւնը կը դիտէր այսօրէն անդինը՝ յաւերժութիւնը ու մարմնեղէնէն հոգեղէնը, երկնայինը, յաւիտենականը և յաւերժականը՝ մեռելո՛ց Յարութիւնը:

Այլ խօսքով, Մամիկոնեան ազգատոհմին համար Քրիստոնէական հոգեբանութիւնը դարձաւ՝ Խաչի՛ն հոգեբանութիւնը՝ անձնազոհութիւնը:

Ի՞նչ է արդեօք Խաչին հոգեբանութիւնը և խորհուրդը:

Խաչը այլեւս դատապարտութեան նշան ըլլալէ դադրեցաւ, ու դարձաւ յաղթանակի ցուցանիշը և կեանքի՛ խորհուրդը:

Խաչին հոգեբանութիւնը նորութիւն մը չէ՛ այլեւս հաւատացեալի մը համար: Խաչին խորհուրդը շատ յստակ կերպով արձանագրուած է Յովհաննու Աւետարանին մէջ: Յիսուս Ի՛նք՝ Իր կենդանարար և հոգեշնչող խօսքերով կ՛ըսէ բեզի և ինծի.

«Վստահ գիտցէք, որ եթէ ցորենի հատիկը հողին մէջ չիյնայ և չմեռնի՝ ինք որպէս առանձին հատիկ կը մնայ, իսկ եթէ մեռնի՝ բազմաթիւ հատիկներ կու տայ: Ով որ իր անձը կը սիրէ՝ պիտի կորսնցնէ զայն, իսկ ով որ իր անձը կ՛անտեսէ այս աշխարհի վրայ՝ զայն յաւիտենական կեանքին համար պահած կ՛ըլլայ:» --Յով. ԺԲ.24-25:

Ահաւասիկ Գողգոթայի Խաչելութեան հոգեբանութիւնը, որ կը խոյանայ, կը բարձրանայ գերագոյն կատարը մարդկային ազնուութեան և կը յայտնէ անզօրութիւնը՝ Հռոմի կայսերական նիզակներուն ու փառասիրութեան, կը մերկացնէ նեղմտութիւնը՝ Յունական իմաստասիրութեան, կը մատնանշէ փոքր հոգիութիւնը՝ Պարսկական Մազտէութեան, կը յայտնանշէ անձնապաշտութիւնը՝ բոլոր հեթանոս կրօններուն և կը գերազանցէ տառապաշտութիւնը՝ Մովսիսական Հրէութեան:

Քրիստոսի անձնատուութիւնը և անձնազոհութիւնը, Հօր Աստուծոյ Կամքին համեմատ է և Իր սրբազան խաչելութիւնը դարձաւ աշխարհի փրկութիւնը: Ոչ միայն շնորհելով մեղքերո՛ւ թողութիւն, այլեւ շնորհելով հոգեբանակա՛ն ազատագրութիւն և փրկութիւն ստրկացած հոգիներու:

Յիսուսի Խաչելութիւնը բացաւ նոր հորիզոն մը աշխարհի հասկացողութեան մէջ և Հայ տեսանելիութիւնը, սիրեց, ընդունեց և ուխտեց կապել իր ապագան Աստուածային սոյն Յայտնութեան:

Վարդանանց հաւատամարտը ոգեխառնե՛ց իր սերունդներու հեռանկարը Յիսուս Քրիստոսի անճնատուութեան և անճնուրացութեան, վստահ ըլլալով, որ աստուածային Կամքն է Ճշմարիտը, Բարին և Յաւերժականը:

Այնպէս ինչպէս Քրիստոնէութեան կեդրոնաճիւ կորիզը Յիսուսի Խաչելութիւնն է, նոյնպէս ալ Հայ պատմութեան կորիզը՝ Վարդանանց Ճակատամարտն է: Վարդանանցը պարզ պատերազմ մը չէր հայոց կողմէ ընդդէմ պարսիկներու: Այս պայքարամարտի միջոցաւ կը կերտուէր, հաւատքի և հայրենիքի ազատութեան գերագոյն սկզբունք մը: Վարդանանցը՝ իր ժխտական արտաքին ձեւին մէջ, ապահովեց դրական արդիւնք մը մեզի համար:

Վարդանանց ինքնապաշտպանութիւնը, համայն քրիստոնէական պատմութեան մէջ, հերթանոսութեան դէմ մղուած առաջի՛ն պատերազմն է:

Ինչո՞ւ համար Քաջն Վարդան սուր վերցուց ու չհետեւեցաւ իր Տիրոջ պատուէրին, որ ըսած էր Պետրոս աշակերտին.

> **«Սուրդ տեղը դիր, որովհետեւ ո՛վ որ սուր կ՛առնէ՝ սուրով պիտի մեռնի»**--Մատթ. ԻՋ.52:

Ինչպէ՞ս արդարացնել Վարդանին ու իր քաջերուն սուր վերցընելը: Ինչո՞ւ անոնք չուզեցին նահատակուիլ առանց պայքարի: Չէ՞ որ Քրիստոս պատուիրած էր ըսելով.

> **«Երբ ձեզ հալածեն այս քաղաքին մէջ, ուրիշ քաղաք մը փախէք. եւ եթէ հոնկէ ալ հալածեն՝ փախէք այլ քաղաք մը»**--Մատթ. Ժ.23:

Առաջին:

Մեր Տիրոջ Քրիստոսի ուղղած պատուէրը Պետրոսին.

«Սուրդ ետ իր տեղը դիր», երբեք ըսել չէ. «Սուր մի՛ վերցնէր»:

Հրեայ հոգեբանութեան մէջ երբ արդար մը սուր վերցնէր հաւատքի՛ ու իր Աստուծոյ համար, այն քաջ ֆետայինը չէր կրնար սպաննուիլ, այնպէս ինչպէս Դաւիթ թագաւոր, Դանիէլ մարգարէ և Մակաբայէցի յեղափոխականները:

Վարդապետաց Վարդապետ Յիսուս գիտէր Պետրոսի հոգեբանութիւնը որ ան տարտամ է, ու Զինք պիտի ուրանայ: Հետեւաբար Յիսուս Քրիստոսի պատուէրը Պետրոսին, զինք զգուշացնելու համար էր, որովհետեւ Ան ըսաւ. «Անոնք որ սուր կ՛առնեն՝ սուրով պիտի մեռնի»: Այլ խօսքով, Յիսուս Պետրոսին ըսել ուզեց. "Նայէ՛ Պետրոս, եթէ սուրդ ետ իր տեղ չի դարձնես, կրնաս դո՛ւն ալ սպաննուիլ»:

Քրիստոս երբեք չ՛ըսաւ թէ սուր առնելը մեղք է, կամ ոճիր է, այլ նախաձայնեց թէ սուր վերցնելէ առաջ գիտցի՛ր թէ դո՛ւն եւս կրնաս սպաննուիլ: Երբ սուր վերցնես, ես չեմ կրնար բեզի օգնել,

որովհետեւ ներկայ աշխարհի իշխանին՝ Սատանայի՛ն տիրապետութեան տակ կը գտնուիս: Եթէ պատրա՛ստ ես նահատակուիլ, ազատ ես սուր վերցնելու:

Երկրորդ:

Քրիստոսի պատուէրն էր՝ "փախչիլ", այս պատուէրը տրուեցաւ Իր բարոզիչ աշակերտներուն, որոնք անհատներ էին և կրնային փախչիլ: Այն աշակերտները, որոնք պիտի հալածուէին, լուսաւորիչներ պիտի ըլլային և ուր որ երթային կրնային լուսաւորել:

Թադէոս ու Բարթողիմէոս առաքեալներ երբ հալածուեցան Հրէաստանի մէջ, եկան Հայաստան ու լուսաւորեցին Արարատեան աշխարհը:

Թովմաս գնաց Հնդկաստան ու հաւատքի դարձուց բազմաթիւ հնդիկներ: Պօղոս առաքեալը զամբիւղով մը, վար սահեցուցին Դամասկոսի պարիսպէն ու ան փախաւ:

Ինչպէ՞ս կարելի էր Հայ ժողովուրդը զանգուածային տեղափոխել ուրիշ երկիր և ապահովել անոնց կեանքը: Ո՞ր երկիրը պիտի ընդունէր միլիոնաւոր գաղթական հայերը: Ո՞վ պիտի կերակրէր զանոնք: Ներկայ ուտեստեղէնի սպասարկութիւնը չի կար այն ատեն: Հայ ժողովուրդը գիւղացի էր նման բոլոր երկրի ժողովուրդներուն: Միակ միջոցը ապրելու և պահելու Քրիստոսի հաւատքը՝ ինքնապաշտպանութիւնն էր: Հայ-քրիստոնեայի մը համար ապրիլը, գոյատեւելը՝ քրիստոնեա՛ ապրիլ կը նշանակէր:

Վարդանանցը, 1500 թուականէն սկսեալ Եւրոպական ազգերու նման ծաւալապաշտական ու քաղաքական պատերազմ մը կամ գաղթատիրութիւն մը հիմնել չէ՛ր: Ո՛չ ալ Խաչակիրներու նման հողային ասպատակումի՛ պատերազմ մըն էր: Վարդանանցը անխառն ու հարազատ հաւատքի՛ ու հայրենիքի՛ ինքնապաշտպանութեան հաւատամա՛րտն էր:

Վարդան ու քանի մը համախոհներ կրնային առնել իրենց ընտանիքները, հեռանալ Հայաստանէն ու երթալ Բիւզանդիոն ու հոն ապրիլ հանգիստ ու խաղաղ կեանք մը: Սակայն Վարդանն ու իր դիւցազունները հնազանդեցան Յիսուս Քրիստոսի պատուէրին, որ կ՛ըսէ.

> **«Ով որ կը սիրէ իր անձը՝ պիտի կորսնցնէ զայն, իսկ ով որ այս աշխարհի մէջ կ՛ատէ (կ՛անտեսէ) իր անձը՝ պիտի պահէ զայն յաւիտենական կեանքի համար»**
> --Յով. ԺԲ.24-25:

Վարդանին ու իր դիւցազուններուն ըրածը՝ կենդանի՛ նահատակութիւն մը և մշտնչենակա՛ն կեանքի մը մարտիրոսութիւնն էր: Մեր նահատակները Պարսկական հողերը գրաւելու համար չմեռան նման անգլիական զինուորներուն, որոնք գացին անզէն Ափրիկեցիներու երկիրը գրաւելու: Նման Պելճիքացիներու, որոնք

մեռան գերեվարելու համար Գոնկոլցիները: Հոլանտացիներու նման որոնք կողոպտեցին Ինտոնեզիացիներու բեթրոլը և ոչ ալ Սպանեացիներու նման որոնք կողոպտեցին Ամերիկացիներու ոսկին ու գերեվարեցին ամերիկացի-հնդիկ ժողովուրդները:

Մեզի թշնամի եղող պարսիկ զօրավարներու վկայութիւնը:

Պարսիկ զինուորականները իրենց պարտութիւնը բացատրելով կ՛ըսեն. «Հայերը որոնք ոչ շղթաներէն կը վախնան, ո՛չ տանջանքներէն երկիւղ կը կրեն, և ո՛չ ալ հարստութիւնը բանի մը տեղ կը սեպեն»:

Քննադատի ակնոցով չմօտենանք այս բազմաչարչար և նահատակ եկեղեցիին: Մեր նահատակները մեռան, որպէսզի մենք ապրի՛լ սորվինք: Մեր նահատակները մեզ մեր անցեալին կապող կամուրջն են ու մեզ ապագային տանող լուսեղէն ճանապարհն են:

1. Այսօր անհատակա՛ն սեփական ինքնութիւն չկայ:

2. Այսօր մեր հաւաքակա՛ն ինքնութեան օրն է, մեր պատկանելիութեա՛ն վկայութեան պահն է:

3. Հայրենիքի տէրը և ծառան ըլլալո՛ւ գիտակցութիւնն է, հաւաքակա՛ն գիտակցութիւնը:

Վարդանանց պատերազմը չվերջացաւ բաջն Վարդանի մահով այլ՝ սկսաւ: Վարդանանց ճակատամարտը հայոց կեանքին մշտընջենական պատմութիւնն է: Վարդանանցը դէպք մը չէ՛, այլ նաեւ պատգա՛մ մը: Անմահութեան ճգտող նահատակ սերունդի մը ճայնին արձագա՛նգն է Վարդանանցը: Տեսանելի թշնամիներու դէմ պայքարամարտ մը չէր ան, այլ խաւար ուժերու դէմ յաղթանակ մը:

Վահան Մամիկոնեան դարձաւ այն ջահակիրը, որ բարձրացուց բաջն Վարդանի ձեռքէն ինկած լուսեղէն Խաչը ու դարձաւ աննահանջ խաչակիցը կերտելու համար հաւատքի և հայրենիքի ազատութեան գերագոյն սկզբունքը:

Վահան Մամիկոնեան եղբայրասպան պատերազմ չմղեց Վասակ Սիւնիի դէմ: Ան պայքարեցաւ խաւարի՛ դէմ, սուտի՛ դէմ, կեղծաւորութե՛ան դէմ ու պառակտումի դէմ: Ինչպէս անցեալին, այսօ՛ր ալ մեր հայրենիքը և սփիւռքը շրջապատուած են կռապաշտութեամբ, որոնք աւելի շլացուցիչ են քան անցեալի կուռքերն ու հեթանոս աստուածները:

20-րդ դարու պաշտամունքի կուռքերն են արծաթասիրութիւնը, հարստութիւնը, փառամոլութիւնը, հեշտութիւնը, անբարոյականութիւնը, մարմնապաշտութիւնը և անառակ կեանքը: Ի՞նչ էին Վարդանանցի հզօր զէնքերը: Սո՞ւրը կամ նիզա՞կը, ո՛չ, այլ անձնազոհութիւնը, անձնուրացութիւնը, Աստուածասիրութիւնը, հաւատքը և սրբութիւնը: Ասոնց դէմ նիւթական զէնքերը ուժ մը չեն ներկայացներ: Եթէ մենք զմեզ աւանդապահները կը համա-

րենք Վարդաններու, Լուսաւորիչներու և Ծնորհալիներու՝ հետեւելո՛ւ ենք անոնց ոտնահետքերուն, որովհետեւ անոնք հետեւեցան Նազովրեցի Յիսուս Խաչեցեալի Ոտնահետքերուն:

1972 Փետրուար 10-ին Նոր Ջելանտայի մէջ զեկոյց մը կը կարդացուէր Համաշխարհային "Էհումէնիք" Եկեղեցիներու Համագումարին, «Մարդկային Իրաւանց» մասին: Մարդկային Իրաւանց համար արիւն թափուեցաւ Աւարայրի դաշտին վրայ 451 Փետրուար 10-ին: Ի՞նչ դառն ու ընդվզեցուցիչ թուական: Ի՞նչ մարգարէական նախատեսութիւն ունեցող ա՛զգ մըն է Հայը: Չկայ Հայ ժողովուրդ առանց Վարդանանց և Ղեւոնդեանց յիշատակին:

Կրաւորական տօնախմբութեան չվերածե՛նք անոնց յիշատակը:

Խնճոյքի և որկրամոլութեան հաճոյքի չփոխենք այդ նուիրական օրը, այլ հոգեխառնուի՛նք անոնց հաւատքին ու նուիրումին և կերպարանափոխուինք անոնց Քրիստոնէական ապրումին:

Եօթանասուն տարի առաջ, իմ մայրս զիս սորվեցուց ա՛յն ինչ որ գիտէր: Ան, մեզի սորվեցուց աղօթե՛լ և Աւետարա՛ն կարդալ:

Ի՛նչ որ գիտէր այդ սորվեցուց: Մենք ի՞նչ կը սորվեցնենք մեր զաւակներուն այսօր:

Ֆութպո՞լ, պասկեթպո՞լ կամ հո՞քի: Ասոնք սխալ բաներ չեն, կարեւոր են: Սակայն՝ եթէ չենք սորվեցներ աղօթե՛լ ու կարդալ սրբազան գիրքերը, մենք զանոնք զրկած կ՛ըլլանք իրենց ժառանգութենէն ու նոյնիսկ հայրենասիրութենէն:

Ինչպէս որ Յիսուս Քրիստոսի խաչելութիւնը պարտութիւն մը սեպուեցաւ սկզբնական օրերուն բայց յետոյ դարձաւ անպարտելի Յարութիւնը յաղթական Յարուցեալով, նոյնպէս ալ կարծեցեալ մահն ու պարտութիւնը Վարդանին և իր բաջերուն դարձան կենսագործող և աւիշ հայթայթող արմատները, անժամանցելի հաւատքի դիւցազներգութեան տասնըհինգ դարեր ու մինչեւ յաւիտեան: Վարդանանց ճակատամարտի շնորհիւ, հայոց կրօնքը, լեզուն ազգային մշակոյթը իսպառ ազատեցան Արեւելքի ոտնձգութիւններէն:

Հայ ազգը եթէ չունենար Վարդաններ ու անոնց հաւատքին ուժն ու վստահութիւնը, այսօր մենք պարսկերէն պիտի խօսէինք:

Վարդանանցը հանգրուան մը կամ վերջակէտ մը սեպուելու չէ՛ երբեք Հայ ժողովուրդին կեանքին մէջ. ան դառնալու է ուժազդեցիկ մեկնակէտ մը, ելակէտ մը դառնալու է, նուիրումի ու վերընտին ծնունդը, այն հաւատքին, որ Յիսուսի Մարդեղութեամբ ապրըւեցաւ, առաքելական վկայութեամբ սփռուեցաւ, և Ս.Գրիգոր Լուսաւորիչով հռչակուեցաւ, Սրբ. Սահակ և Սրբ. Մեսրոպո՛վ հայացաւ և բաջն Վարդանանցի դիւցազուններու արիւնով կնքուեցաւ: Կեցցէ՛ Քրիստոսի հաւատքը Հայ-Քրիստոնեայ ժողովուրդին:

Փետրուար 11, 1995

ԿՐՕՆՔԸ՝
ՆԵՐՔՈՒՆ ԹԷ ԱՐՏԱՔՈՒՆ

Աշխարհի մէջ բազմաթիւ են դէպքեր, պատահարներ և բարդ խնդիրներ որոնք առեղծուածային ըլլալ կը թուին: Վերոյիշեալ դժուարալոյծ հարցերէն ոմանք բաղաբական, աշխարհագրական, օրէնսդրական և բարոյագիտական են:

Կրօնքը՝ մարդկային միտքը՝ անոր հոգեկան խորհրդածութիւնը զբաղեցնող կարեւորագոյն և անհրաժեշտ խնդիրը եղած է:

Դարաւոր պատմագիտութեան էջերը կը վկայեն, Աստուծոյ մասին, մարդոց ընդունած հաւատալիքները, դաւանանքները և ընծայուած պաշտամունքին ձեւերը:

Արշալոյսող բսանմէկերորդ դարու նիւթապաշտ և մարմնապաշտ իմացականութեամբ, կրօնքը և աստուածապաշտութիւնը կարելի չէ ըմբռնել: Ոչ ալ հպանցիկ ակնարկ մը, կրօնի հանդէպ, բաւարար է իրօք և անխարդախ ճանաչողութիւն տալ չակերտուած հաւատացեալներուն:

Կրօնքը՝ արտաքուստ հայեացքով՝ բաղաքակրթութեան մէկ մասը կը կարծուի ըլլալ: Իսկութեան մէջ, կրօնքը՝ կը ներմուծէ բաղաքակրթութեան այն գերազանց ոգին որով բաղաքակրթութիւնը կը զարգանայ մշակոյթով և բարերու ազնուացումը կերտելով: Կրօնքը այն պատուհան հորիզոնն է որուն ընդմէջէն բաղաքակրթութիւնն ու դարաւոր մշակոյթը կը դիտեն անդենականը և կը ներշնչուին խոյանալու նիւթէն անդին հոգեկան ազատ ու անհորիզոն եզրերը, ուր մարդ՝ իր մարմնակա՛ն հանգամանքով իսկ, հպումը կ՛ունենայ Աստուծոյ Ներկայութեան:

Կրօնքը՝ մարդ արարածին շնորհուած այն հոգեկան բանալին է որ ոչ միայն տեսութիւն կ՛ընծայէ Աստուածաճանաչումի, այլ՝ նաեւ ի՛նքնաճանաչումի: Մարդկութիւնը ոչ իր հետազօտական աշխատութեամբ՝ ո՛չ ընկերաբանութեամբ և ոչ մարդապաշտ հոգեբանութեամբ պիտի հասնի ինքնաճանաչումի, այլ միայն աստուածայայտնիչ կրօնով, ու այդ կրօնին պարգեւած փորձառակա՛ն ապրումով: Կրօնքը՝ բոլոր բաղաքակրթութիւններու և մշակոյթներու ենթահողն է, ու Յիսուս Քրիստոս անոր հարազատ ու անխարդախ Արտայայտիչը,

«Ան է ճշմարիտ լոյսը, որ կը լուսաւորէ
ամէն մարդ, որ աշխարհ պիտի գայ»--Յով. Ա.Ց:

Մարդ արարածը թէեւ ստուէր մընէ Եւայածին ու կաւակերտ, սակայն երբեք գրաստ մը չէ՛ ու ոչ անասուն, այլ պարգեւատրուած է անոր անձնական ինքնաճանաչում: Սոյն գիտակցութիւնը հե-

տամուտ է նաեւ ճանչնալու պարգեւաշնորհ այն Ուժը որ զինք կերտած է աւելի գերազանց և վեհ բան աշխարհի կենդանիները:

Մարդ՝ կրօնքի խորհրդազգաց ներհայեցողութեամբ կ՛որոնէ իր ներաշխարհը ճանչնալու համար ճշմարիտը, իսկականը և յաւիտենականը:

Կրօ՛նքն է որ կը դրսեւորէ մարդուն ինքնութիւնը: Կրօնքի և Գերբնականին համար և անոր պատճառաւ, անթիւ դարեր շարունակ ընծայեցին և զոհեցին իրենք զիրենք այն Գերագոյն և Վեհագոյն Մարմնացեալ Գաղափարին: Ո՛չ որպէս խուճած ցնորամիտ մոլեռանդներ, այլ փորձառահաւատ տեսանող իրապաշտներ:

Որովհետեւ, անոնք նման Ս. Գրիգոր Լուսաւորչին, անսասան հաւատքով շօշափած էին Անտեսանելիին և Անմատչելիին: Հաւատքի փորձառութե՛մբ միայն կարելի է չափել արժէքը և իմաստը բաղաքակրթութեան և մարդկային ընկերութեան:

Հոգեկանը որոնող ու հետազօտողը շփոթելու չէ՛ դասական աստուածաբանին հետ: Աստուածաբանին կալուածն ու հորիզոնը, եկեղեցական վարդապետութի՛ւնն է, որուն շրջափակէն դուրս, ան արգիլուա՛ծ է որոնելու և թռիչք տալու իր հոգեկան մղումներուն:

Մինչդեռ աստուածահա՛ր հոգեւորը, իր խիզախ պրպտումները ի գլուխ հանելու համար կը սուզուի իր հոգեւոր փորձառութիւններու խորքը, որովհետեւ կրօնն ու Գերբնականը, իրեն համար գաղափար մը կամ վարկածային համաչափութիւն մը չեն միայն, այլ անոնք դարձած են փորձառական և իսկական իրողութիւններ և իսկութիւններ:

Ուսումնատենչ տեսլահար հոգեւորը, ուժգնութեամբ երազող, երգող ու բանաստեղծող հանճարեղ տեսանողն է: Ան եկեղեցական հոգեւորութեան ոչ միայն արտաքին մասի՛ն ականատես է, այլ ոգեկան ներհայեցողութեամբ թափանցած է խորհուրդներու ընդերքէն հոգեկանին և բիւրեղացեալ գաղափարականին:

Միստիկ պրպտումներու ոլորտը թափանցող խիզախ հոգեւորը, ըստ աւետարանագիր առաքեալներու, կը կոչուի մարգարէ և տեսանող: Խորատոյզ և վերլուծող մտքին ու հոգեկան փորձառութեան բիւրեղներն են որոնք աւանդ ու ժառանգ ձգուած են Սրբ. Գրիգոր Նարեկացիին կողմէ Հայ հաւատացեալին:

Մեծ և հզօր կարծուած պետութիւններ, կրնան հպարտանալ իրենց ասպատակած գաղթավայրներով: Իսկ մենք՝ Հայերս, հպարտանքն ունինք հոյլ մը Նարեկացիներու որոնք ոչ թէ թալանած են ուրիշները, այլ կրցած են պեղել աստուածակերտ մարդուն արգաւանդ և թելադրական խորհուրդները ու տեսնել զԱստուած հոգւոյն հորիզոնին վրայ: Հոգիի և մտքի խորիմաց տեսողութեամբ՝ սոյն աւետարանաշունչ մարգարէները, աննիւթական և հոգեկան խորհուրդներու հանքէն, մեզի հեղինակած են մարգարէանման

մատենագրութիւններ, Աղօթագիրք Նարէկ, Հաւատով Խոստովանիմ, Որդին եւ բազմաթիւ ուրիշներ:

Վարդապետական աստուածաբանութիւնը, թէ անցեալի և թէ ներկայի, միշտ ջատագովը հանդիսացած է կայսերապաշտութեան և բռնատիրութեան: Հայ պետական ուժերը անընդհատ պայքարած ու պաշտպան կանգնած են ոչ միայն Մոնկոլեան հեթանոս ներխուժողներուն, այլ Բիւզանդական ազգակրօնական վարդապետութիւններու ալ դէմ:

Կրօնական այլասերումի և ապականութեան դէմ պայքարելու միակ միջոցը, կառչի՛լ և փարիլ է կրօնին հոգեւո՛ր և բիւրեղացեալ մարգարիտներուն որոնք են սէր, խնդութիւն և անյիշաչարութիւն:

Սրտի սրբացումն ու մտքի լուսաւորումն է, որ կը փոխակերպէ մարդը դէպի աստուածանմանութիւն: Ա՛յս ըլլալու է կրօնին դերը մարդկային կեանքին մէջ:

Ոչ միայն ըլլալ արտաքուստ Քրիստոնեայ, այլ ներքո՛ւստ հաւատացեալ և ներքնապէս հոգեւոր:

Ապրիլ 22, 1990